

10 augustus 1917

Rotterdam.

Het Rotterdams comité tot oprichting van tehuizen voor Belgische verminkte soldaten stelt zich voor op 7, 8 en 9 september e.k. liefdadigheidsfeesten te organiseren op de Plaats Doele alhier.

Deze feesten zullen bestaan in: een Vlaamse kermis (in Vlaams kostuum), concerten, uitvoeringen en cabaret-artistique.

Er is een erecomité gevormd bestaande uit de heren: Stulemeyer, wethouder van Rotterdam; dr. Bierens de Haan, voorzitter der Nederlandse Ambulance te Parijs; H. Coetermans, consul-generaal van Perzië; dr. Van Rooy, gemeenteraadslid van Rotterdam; Walter Lyman Brown, directeur van de Commission for Relief in Belgium; De Clercq, luitenant-kolonel van het Belgisch leger; Gorren, commandant van de Belgische marine, voorzitter van het Belgische Rode Kruis, afdeling Nederland; C. van Hoek, 1e luitenant, commandant van de Interneringsgroep Rotterdam; Van Cutsem, uit Antwerpen; Boseret, directeur van Vieille Montagne; J. van den Branden, afgevaardigde van het Nationaal Steuncomité; B. Wilton, scheepsbouwer, Rotterdam; Booleman, directeur van de Banque Belge te Rotterdam; Jongeneel, directeur van de Firma Furness te Rotterdam; Maes, directeur van de firma Ad. Doppe; Prosper Plouvier, hoogleraar te Antwerpen; R. van Loo, voorzitter van de Belgische Scholen te Rotterdam; Van Gysel, directeur van het Informatiekantoor Crédit Anversoïis te Rotterdam; L. Fierens, advocaat te Antwerpen; Valentyn, notaris; H. Collas, voorzitter van de Belgische Kring te Rotterdam; A. van Gestel, afgevaardigde voor Holland van het werk Asiles des Soldats Invalides Belges.

11 augustus 1917

Naar De Toorts aan het Syndicaal Mededelingsblad ontleent, heeft men te Birmingham getracht, van de aanwezigheid van Antwerpse diamantslijpers gebruik te maken, om daar een diamantslijperij te vestigen. Vroegere pogingen daartoe waren mislukt. Men trachtte Belgische arbeiders te overhalen, als leermeester op te treden, en toen dit op een enkele uitzondering na mislukte, en de Antwerpse diamantbewerkers als één man formeel weigerden hun nationale nijverheid te verkopen, toen beproefde men hetzelfde met Hollanders en zelfs met ... Oostenrijkse onderdanen! De gemeenteraad van Birmingham werd in de arm genomen, fabrieken werden gebouwd, terwijl bij middel der bladen het Engelse publiek werd kond gemaakt, dat Birmingham een nieuwe industrie rijk was en het monopolie van Amsterdam en Antwerpen in deze teniet was gedaan.

De groep georganiseerde vluchtelingen liet het echter niet bij een weigeren om daaraan mede te werken. Onmiddellijk en energiek bond zij de strijd aan tegen de leerlingenkwekers. De staking werd uitgeroepen voor die ateliers, waar leerlingen genomen werden, en was, zoals ik reeds zegde, algemeen, een paar uitgezonderd, waaronder de Antwerpenaar van Reeth, een Oostenrijker en een paar Hollanders. De stakende diamantbewerkers togen naar Londen en gingen daar aan het werk.

14 augustus 1917

Over de grens gekomen.

Wegens het hevig onweer, dat gisteren boven Vlaanderen woedde, is de stroom van de elektrische draad uitgeschakeld. Drie Duitsers

maakten van de gelegenheid gebruik en ontsnapten. Ze werden te Sluis onder militaire bewaking gesteld.

16 augustus 1917

De Belgische woonstede.

Ste. Adresse, 27 juli.

Is men met "Het Belgisch Gezin" en soortgelijke instellingen tot gezamenlijke inkoop van levensmiddelen en huishoudelijke benodigdheden er in geslaagd, op doeltreffende wijze de Belgische vluchtelingen te wapenen in de strijd tegen de ongehoorde levensduurte, minstens even schone uitkomsten werden bereikt bij de bemoeiingen om in de nood der gezinshuisvesting te voorzien. Hetgeen gedaan werd tot oplossing van de klemmende woningnood is bewonderenswaardig, te meer waar het Belgisch onderling hulpbetoon hier geheel moest woekeren met de geldmiddelen, en waarlijk een poel van sociale noden moest dempen.

Bij de vermelding van wat er ten aanzien van het woningvraagstuk is gedaan, laten we buiten beschouwing, op welke wijze, in het algemeen, door besturen en particulieren er voor werd gezorgd, dat de Belgische vluchtelingen behoorlijk onderdak kwamen. Reeds vroeger werd er op gewezen, hoe de Franse gastvrijheid aan de uitgewekenen een plaats aan eigen haard inruimde. Hoe duizenden en duizenden in beschikbaar gestelde appartementen, leegstaande huizen, of waar dan ook werden toegelaten. Hoe van de andere kant de overvloedige arbeidsgelegenheid de kostwinner in staat stelde, zelf, dank zij een flink loon, in de stoffelijke noden te voorzien. Het huisvestingsvraagstuk, dat wij thans op het oog hebben, ontstond daarnaast, tengevolge van geheel plaatselijke

omstandigheden. Het doet zich voor in de grote middens van vluchtelingen, te Havre wel het sterkst.

In het midden van het tweede oorlogsjaar vooral groeide het aantal Belgische vluchtelingen in geheel Frankrijk, maar vooral in en om Havre zeer snel. Er was een zeer belangrijke "trek" van vluchtelingen uit Engeland naar Frankrijk ontstaan. Ook uit Holland en uit Frankrijk zelf kwamen dagelijks Belgen naar Havre, allen aangetrokken door de hoge lonen, en ook door het feit dat de regering hier gevestigd was, en er zich daardoor een Belgisch centrum had gevormd, maar vooral ook met het verlangen dichter bij hun verwanten in het leger te zijn. Ze hoopten door vestiging hier in de gelegenheid te zijn de zoon of broer of echtgenoot bij diens verlof op bezoek te krijgen. En verder groeide de Belgische kolonie hier ook snel doordat de duizenden arbeiders, die in de havens en uitgebreide nijverheidsinrichtingen een flink loon verdienden, hun gezinnen lieten tot zich komen. Voeg daar nog bij de ontruiming van het IJzergebied, vooral na de beschieting van Leper, en men kan zich gemakkelijk een beeld vormen, welk een opeenhoping van Belgische vluchtelingen hier plaats had.

En die opeenhoping had plaats in een stad waar reeds de toestroming van vreemd werkvolk, alsmede andere met de oorlogstoestand verband houdende factoren, een overbevolking hadden verwekt en waarin al in normale tijden een woningnood van onrustbarende afmetingen heerste.

Dat hier een huisvestingsvraagstuk op zichzelf bestond, een waartegen gastvrijheid, noch hoog loon iets vermochten, valt te begrijpen. De ernstige gevolgen van het woninggebrek konden te minder uitblijven, waar men niet alleen stond voor een numeriek tekort aan woningen, maar bovendien de beschikbare verblijven er

het bewijs voor waren, dat de enige woningpolitiek, die hier gevolgd wordt er een is van prijsopdriving van woningen, waarvoor de benaming “krotten” eigenlijk veel te zwak is.

Een drietal zeer grote nijverheidsinrichtingen hebben zich de zorg voor de huisvesting van hun werklieden aangetrokken, maar verder zoekt men hier tevergeefs naar uitingen van doeltreffende huisvesting. Integendeel, de talrijkheid van “oude” stadswijken, van schilderachtige “Uilenburg’s” in het kubiek, en het stelsel van grote huizen met veel appartementen die ontzaglijk veel gezinnen met ontzaglijk weinig kinderen kunnen bergen, zij getuigen van een ontstellende woningtoestand.

Wat de Belgische arbeiders dus na dagenlang doorkruisen van de stad als onderdak vonden, was weinig schoons voor zeer veel geld. Hoewel het aantal kamerverhuursters snel toenam als gevolg van de mobilisatie en vooral tengevolge van het fabelachtig oplopen der huurprijzen, bleef de vraag het aanbod in met de dag toenemende mate overtreffen. Sinds begin 1916 ontbreekt zelfs elk aanbod.

Voor het Vlaamse gezin, waarin de kinderrijkdom nimmer ontbreekt, was eenvoudig geen woning te vinden, want de huisheer of kamerverhuurder, die hier aan een gezin met twee of meer kinderen een verblijf zou willen verhuren, is hier nog veel zeldzamer dan een witte raaf.

In het voorjaar van 1916 had ik door bekendheid met enkele personen, die voor maatschappelijk werk hart hebben, gelegenheid een aantal arbeidersgezinnen in hun verblijfplaatsen te bezoeken. Zonder onderscheid waren het gezinnen, die ondanks schamele omstandigheden in hun vaderland over een woning konden beschikken, die zij met trots hun Vlaamse haard mochten noemen.

In welke armzalige verblijven zij thans waren opgehoopt, waag ik niet te beschrijven.

De moeilijkheden werden niet weinig vergroot, waar het onmogelijk was verblijven met een kookgelegenheid te vinden. Was dit voor de Belgen algemeen, die niet houden van buitenshuis eten, al een groot probleem, hoeveel meer drukte dit bezwaar op de gezinnen, voor wie het volgen van de Franse gewoonten een volstreekte onmogelijkheid was.

In de loop van 1915 werd de toestand aldus, dat, terwijl de Belgische werkbeurs steeds met vraag naar arbeidskrachten overstelpt bleef, zij het bijna niet meer aandurfde werkzoekenden naar Havre te laten komen, nu het zeker was, dat de arbeiders met gezinnen geen onderdak zouden vinden. Werkbeurs en vluchtelingencomité stelden toen alle krachten in het werk om de vluchtelingengezinnen naar het overige van Frankrijk te doen afvloeien. De landbouwers naar het land, de werklieden naar de overige steden. Maar toch bleef het aantal van hen, die blij moesten zijn met een slaapzak en een deken in een soort asiel, steeds toenemen. Toen greep de heer Schollaert in. Hij vond weldra een aantal personen bereid stappen te doen om tot een zekere huisvestingsarbeid mede te werken. Hij wendde zich allereerst tot minister Helleputte, die aan verschillende grote ondernemers opdracht had gegeven modellen van houten woninkjes te vervaardigen voor de in België verwoeste dorpen en stadjes. Minister Helleputte werd bereid bevonden de reeds ingekomen modellen voor bewoning beschikbaar te stellen. Zijn kabinetschef, Fritz Libaert, verleende zijn medewerking, evenals Pauwels, de griffier van de kamer, en zo gelukte het weldra aan de bemoeiingen zulk een uitbreiding te geven, dat de meest hulpbehoevenden werden geholpen. Op een bouwterrein midden in het havengebied

werden de woningmodellen opgeslagen tot wat Schollaert schertsend noemde “Plankendorp”, een Belgisch dorp midden in de Franse stad. Bovendien werd een huisvestingsvereniging opgericht, die hier bekend is onder de naam van “De Belgische Woonstede”, en die geheel het karakter vertoont van onze woningbouwverenigingen.

17 augustus 1917

De Belgische woonstede.

Ste. Adresse, 27 juli.

De woningzorg strekte zich uitsluitend uit over de talrijke gezinnen. Ze bewoog zich in twee richtingen. De houten woninkjes van het “Belgisch Dorp” werden voorbehouden aan die grote gezinnen, wiens stoffelijke omstandigheden aanspraak deden maken op een hulp, die grotendeels het karakter van liefdadigheid heeft.

Daarentegen werden de woningen van “De Belgische Woonstede” tegen de kostprijs verhuurd aan hen, die wel in staat zijn de gewone huur te betalen, doch door de talrijkheid van hun gezin geen woningverhuurder konden vermurwen.

De inrichting van het Belgische dorp is zeer geslaagd. De gezinnen zijn er ondergebracht in nette houten huisjes van twee, drie en vier kamertjes, met goede kookgelegenheden. Ze zijn om de barak, die tot school dient, en om een klein kerkje gegroepeerd en het vrijblijvend terrein is beplant, zodat het geheel een vriendelijke indruk maakt. De woningmodellen zijn uit Amerika, Engeland, Frankrijk en Holland gekomen en de verscheidenheid van constructie geeft aan dit dorpje veel tekening.

De bewoning van de modellen heeft deze goede zijde, dat men over hun praktische bruikbaarheid ervaring opdoet. De heer Cantaerts, die zowel over het “dorp” als over de “woonstede” het beheer voert, was vol lof over de te Harderwijk vervaardigde woningen, met dubbele wanden, aan welke hij de voorkeur gaf, zowel om de eenvoud van constructie en van opvatting, als om de duurzaamheid. De huur wordt hier geheel vastgesteld overeenkomstig de draagkracht van de kostwinner en rekening houdend met de lasten van het gezin.

Voor de Belgische woonstede werden door bemiddeling van de Franse regering een tweehonderd woningen, gegroepeerd tot een groot huizenblok, hier bekend onder de naam van Douanekazerne, gehuurd door het comité, dat als woningvereniging optrad. Dit woningcomplex was bestemd om te voorzien in de woningnood van de talrijke rijksambtenaren, in het bijzonder van de zeer uitgebreide douanekantoren, doch werd nog niet betrokken, daar er tegen het in gebruik nemen een felle oppositie bestond. Deze woningen voldoen nl. maar zeer matig aan de meest bescheiden eisen, die aan volkshuisvesting zijn te stellen. Evenwel, voor de Belgen waren zij een uitkomst.

Terwijl er te Havre zelf geen kamertje te krijgen is voor minder van 45 tot 50 F per maand, voor twee kamers grif 100 F wordt betaald en een twee- of driekamerappartement met keuken vlot 150 tot 200 frank opbrengt, daar gelukte het aan “De Belgische Woonstede” voor naar omstandigheden redelijke prijzen woningen beschikbaar te stellen, tellende op zijn minst twee, doch meestal drie en ook wel vier vertrekken.

Ziehier een overzicht over de prijzen per maand: Voor tweekamerwoningen op de 3^e verdieping 36 frank, 2^e verdieping 40

F, 1^e verdieping 45 F en gelijkvloers 50 F; voor driekamerwoningen: 3^e verdieping 45 F, 2^e verdieping 56 F, 1^e verdieping 60 F, gelijkvloers 67,5 frank; voor vierkamerwoningen: 3^e verdieping 72 F, 2^e verdieping 80 F, 1e verdieping 86 F. Bovendien beschikken alle woningen over waterleiding, enz. terwijl alle vierkamerwoningen een gemeenschappelijke bergplaats, zolder en kelderruimte hebben en over kuipen en wasgelegenheden beschikken. De meubelen werden, evenals in het dorp, geheel door het comité verstrekt.

Nu spreekt het vanzelf dat het meubilair een oorlogsuitrusting is. Slechts het onmisbare is verstrekt. Maar niet alleen in voldoende mate, ook van goede hoedanigheid en geschiktheid. De stoelen, tafels, kasten, ledikanten zijn zelfs van zeer goede smaak en van gezonde opvatting. Deze meubels zijn gemaakt in de werkinrichtingen, die in Engeland voor de Belgische vakarbeiders werden geopend.

De beste uitkomsten zijn verkregen door het toezicht op de bewoning, waardoor het duizendtal bewoners van de "Woonstede" evenzeer als de "dorpelingen" verzekerd zijn van een ordelijk verblijf in zindelijke, rustige woningen. De huisregels zijn streng en worden strikt gehandhaafd. Het is verboden in de woningen bedrijf uit te oefenen of hinderlijke liefhebberijen; honden, katten, of welke dieren ook, worden geweerd; een geheel stel bepalingen omtrent zindelijkheid en gezondheidsvoorschriften moeten worden in acht genomen.

Het onderhouden van de appartementen moet op gezette tijden geschieden en ook daarop wordt toezicht gehouden.

Op de zindelijkheid van de kinderen, hun kleding ingesloten, wordt het oog gehouden. Ze spelen op een flink speelterrein. De kinderen, die de schoolleeftijd hebben bereikt, moeten een school bezoeken, naar de vrije keuze van het hoofd van het gezin en de ouders moeten voor getrouw schoolbezoek instaan. Ernstige zieken worden in een der hospitalen opgenomen, terwijl voor bevallingen in de "Materniteit" ruimte is voorbehouden. Dronkenschap leidt onmiddellijk tot onverbiddelijke uitsluiting van de woonstede.

De inkoop van brandstoffen geschiedt gemeenschappelijk, terwijl de coöperatie "Het Belgisch gezin" in een gedeelte van het gebouwenblok een winkel heeft, waarin ook de "dorpelingen", die slechts zes of zeven minuten van de Woonstede verwijderd zijn, eveneens hun inkopen doen. Hoewel de zesentwintig voorschriften, waaraan de bewoners zich moeten houden, vrij streng zijn, heeft de ervaring geleerd, dat juist het streng toezicht op de naleving de bewoners er het snelst mee heeft verzoend. Een enkel bezoek reeds geeft de indruk hoe in deze beide gemeenten orde en reinheid heersen en hoe de bewoners de rustige, ordelijke bewoning zelf als een weldaad beschouwen. Dat de verstandige leiding hier de goede uitkomsten verzekert, ligt voor de hand. Zoals bij de verbruikcoöperatie "Het Belgisch Gezin" worden ook bij het huisvestingscomité alle functies, commissariaten en bemoeiingen van welke aard ook, geheel belangloos waargenomen.

Met "dorp" en "woonstede" werd het woningvraagstuk uit de aard van de zaak niet volkomen uit de weg geruimd, maar enige honderden gezinnen, en wel de talrijkste, werden afdoende geholpen en juist die, waarop een slechte woningtoestand het eerst en het meest vat heeft. Aan honderden jonge kinderen werd de gezondheid teruggegeven en deze uitkomsten zijn waarlijk

belangrijk genoeg om hen te belonen, die voor een betere huisvesting hun beste krachten inspanden.

20 augustus 1917

Belgische kinderen.

Te Maastricht heeft zich een comité gevormd, La Croix Mauve, Nederlands-Belgisch Comité voor Propaganda ter plaatsing van Belgische kinderen. Genoemd comité wil feesten organiseren op elk gebied, tentoonstellingen houden, vragen, smeken, bedelen, alles ter verzachting van het lot van het arme, zwaarbeproeefde kind van het broedervolk.

Erevoorzitsters van dit comité zijn: mevrouw G. Ruys de Beerenbrouck en mevrouw de gravin L. de Villegas de St. Pierre. Voorzitter is mevrouw Joseph Straetmans en secretaris de heer J. Snellaerts.

25 augustus 1917

Hulp aan Belgische kraamvrouwen.

Het Belgisch comité tot hulp en ondersteuning van kraamvrouwen, waarvan de zetel gevestigd is te 's Gravenhage, Lange Voorhout 17, heeft, dank zij vooral de weldadigheidszin van een aantal Nederlanders, in de eerste behoeften kunnen voorzien van ongeveer 500 hierheen gevluchte Belgische gezinnen, bij welke tijdens hun verblijf hier te lande een kind werd geboren.

Het comité streeft er naar te bevorderen, dat de op Nederlandse bodem geboren Belgische kinderen eens gezond en wel naar België zullen kunnen gaan. De financiële moeilijkheden, waarvoor het comité komt te staan, worden, in verband met de prijsstijging van

levensmiddelen en andere voor zijn doel nodige zaken, schier met de dag groter. Bovendien laat het Duitse gouvernement in België sinds enige maanden toe, dat de daar wonende vrouwen van in Nederland geïnterneerde Belgische militairen België verlaten en zich naar ons land begeven. Het aantal voor ondersteuning in aanmerking komende neemt thans gaandeweg toe. Bij dit aantal komt zich ongeveer elke dag een nieuw Belgisch gezin voegen, waar een wereldburger zijn intrede heeft gedaan.

Het comité zoekt thans voor de jonggeborenen peters en meters, die als pleegouders voor deze hulpbehoevende kleinen willen optreden en daartoe maandelijks aan het comité een gift willen toezenden. Tot nu toe hebben ook welgestelde, in Nederland woonachtige Belgen dit werk gesteund, doch tengevolge van de lange duur van de oorlog en het dalen van de geldkoers raken de uit België meegenomen geldmiddelen van velen van hen op, zodat het comité geen hoop koestert, dat de steun door deze Belgen aan hun onbemiddelde landgenoten te verlenen gelijke tred zal kunnen houden met de steeds groeiende behoefte, waaraan het zou wensen te voldoen. Het heeft daarom een beroep gedaan op de weldadigheidzin van de Nederlanders, opdat dezen door het schenken van grotere of kleinere giften dan wel door als peter of meter op te treden, het comité in staat zullen stellen zijn menslievend werk voort te zetten en dit niet genoodzaakt zal zijn, nieuwe aanvragen af te wijzen.

28 augustus 1917

Gistermorgen zijn 72 dienstplichtige Belgen over de grens gekomen. Met isoleertangen hadden zij de elektrische draad doorgeknipt. Met hen zijn ook zes Belgische vrouwen over de grens gekomen.

30 augustus 1917

Dinsdag en gisteren zijn 41 dienstplichtige Belgen over de grens gekomen.

31 augustus 1917

Kosteloos vervoer van Belgische en Duitse kinderen.

De 3^e augustus jl. heeft de heer De Jong de volgende vragen gericht tot de minister van waterstaat:

1. Kan de minister mededelen, of door de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen kosteloos plaatskaarten en gezelschapsbiljetten worden verstrekt voor Belgische kinderen en geleiders, die vervoerd worden door tussenkomst van het comité Oeuvre de la Santé de l'enfant belge, en aan Duitse kinderen en geleiders, die vervoerd worden door tussenkomst van de Nederlandse centrale voor vakantiekinderen uit Duitsland?
2. Worden voor de Nederlandse kinderen, die door de afdelingen van het Nederlands Centraal Genootschap voor kinderherstelling- en vakantiekolonies naar de koloniehuzen van het genootschap worden gezonden, deze faciliteiten door de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen niet verleend en moet voor hen de volle prijs worden betaald?
3. Zo ja, is de minister bereid, bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen op verlening van deze faciliteiten voor de Nederlandse kinderen aan te dringen?

De minister van waterstaat heeft hierop op 28 augustus het volgende geantwoord:

1. Het vervoer van Belgische en Duitse kinderen en hun geleiders vindt niet kosteloos plaats. Door de spoorwegdienst wordt de normale vrachtprijs zonder enige vermindering geheven. De plaatsbewijzen, waarop het vervoer geschiedt, worden

evenwel om redenen van administratieve aard niet dadelijk betaald, maar naderhand verrekend. Gemakshalve wordt daarbij ook veel gebruik gemaakt van gezelschapsbiljetten, maar ook dan wordt niet de prijs van een gezelschapsbiljet, maar de normale vrachtprijs in rekening gebracht.

- 1°. Van de Belgische kinderen, vervoerd door bemiddeling van het comité Santé à l'enfance belge te 's Gravenhage, van het R. K. Huisvestingscomité te 's Hertogenbosch, van het Centraal Comité voor Joodse kinderen te Amsterdam en van het Comité voor Nederlandse kinderen in den vreemde te Amsterdam neemt het departement van binnenlandse zaken de reiskosten voor zijn rekening;
- 2°. Bij afschaffing van alle vrachtprijsreductie op 1 juli jl., is ook de voorheen verleende vermindering voor het vervoer van kinderen van vakantiekolonies tijdelijk opgeheven;
- 3°. Aangezien de op 1 juli jl. ingevoerde maatregelen tot beperking van het reizigersvervoer gedurende de zomermaanden algemeen moeten blijven gelden, kan daarvan voor bijzondere gevallen niet worden afgeweken.

19 september 1917

Dankbare Belgen.

De in Roosendaal vertoevende Belgen hebben een comité gevormd met het doel, een dank-huldebetuiging aan de gemeente Roosendaal te brengen voor de liefderijke bejegening van vele duizenden van hun volk tijdens de dagen van de vlucht en voor de gulle onbaatzuchtige gastvrijheid, die zij nu sinds drie jaar van de Roosendaalse bevolking genieten.

Ze hebben besloten aan de gemeente Roosendaal een huldeblijk aan te bieden, bestaande uit het portret van de burgemeester, de

heer August Coenen, geschilderd door de Belgische schilder Jean Vaenen. De gemeenteraad heeft goedgevonden, dat dit huldeblijk aangeboden zal worden in de raadszaal. Deze plechtigheid zal volgende zondagmorgen plaats hebben. Daarna zal een cantate "Aan Nederland" worden uitgevoerd door een gemengd koor van ongeveer 300 zangers.

24 september 1917

Dankbare Belgen.

De te Roosendaal vertoevende Belgen hebben gisteren dank en hulde gebracht aan die gemeente, door haar in een daartoe belegde buitengewone zitting van de gemeenteraad, bijgewoond door tal van genodigden, onder wie militaire en geestelijke autoriteiten, een geschilderd portret van de burgemeester, de heer A. L. G. H. M. Coenen, aan te bieden. De voorzitter van het huldigingscomité herdacht in een gloedvolle rede, wat de gemeente Roosendaal en inzonderheid haar burgemeester, voor de gevluchte Belgen heeft gedaan en nog doet.

In de Katholieke Kring werd verder een cantate, Aan Nederland, ten gehore gebracht.

26 september 1917

Over de grens gekomen.

Gisteren zijn drie dienstplichtige Belgen over de Belgische grens gekomen.

27 september 1917

Het Belgische onderwijs in Nederland.

Het aantal leerkrachten bij het Belgische onderwijs in Nederland bedroeg einde 1915, 358; einde 1916 was dit gestegen tot 420.

Het totaal aantal leerlingen steeg van 9400 in 1915 tot 11.437 aan het einde van 1916. Aan het einde van het schooljaar 1916-1917 waren er ongeveer 11.600 leerlingen.

In 1915 waren er 1229 Waalse leerlingen en 7416 Vlaamse. Van 755 leerlingen (inbegrepen 95 Joodse kinderen) was niet opgegeven of zij Walen of Vlamingen waren. In 1916 bedroegen deze getallen respectievelijk 2085, 8951 en 401 (inbegrepen 105 Joodse kinderen). Op 31 december jl. bestond dus de schoolbevolking uit 19 procent Waalse en 77 procent Vlaamse kinderen (van 4 procent onbekend).

2 oktober 1917

Onze correspondent te Havre seinde ons gisteren:

Het bestuur van de vereniging Het Belgische Dubbeltje, die achtduizend leden telt, zendt vandaag een cheque van 50.000 frank naar Nederland.

7 oktober 1917

Havre, 6 oktober. Het Belgische koninklijke paar heeft 10.000 frank bijgedragen voor het monument, dat als bewijs van dankbaarheid door de Belgen in Engeland zal worden opgericht.

(Het gedenkteken zal, naar onlangs werd gemeld, door de Belgische beeldhouwer Victor Rousseau worden vervaardigd. – Redactie).

24 oktober 1917

's Gravenhage - Belgische Rode Kruis.

Burgemeester en wethouders stellen de gemeenteraad voor, aan het Comité voor Nederland van het Belgische Rode Kruis, een drietal uur per week de aula van het gemeentegymnasium in gebruik te geven voor het daarin geven van een cursus voor ziekenverpleging.

30 oktober 1917

Belgische kinderen.

Maandag aanstaande zullen terug Belgische kinderen naar Nederland komen, die over verschillende plaatsen worden verdeeld.

31 oktober 1917

Belgische kinderen.

Gisteren zijn te Maastricht ongeveer 100 kinderen uit Luik en omstreken aangekomen, die over verschillende gezinnen in het land verdeeld zullen worden.

3 november 1917

Havre, 8 november. Vandaag is de Belgische school, waar het onderwijs per correspondentie gegeven wordt, door de minister van wetenschappen en schone kunsten geopend. Er zijn reeds 700 leerlingen ingeschreven. Het onderwijzend personeel bestaat uit 30 leraren.

5 november 1917

Het Eindhovens Dagblad verneemt, dat het aantal vluchtelingen in het kamp te Veghel binnenkort aanmerkelijk zal stijgen; al de Belgische vluchtelingen, die in de provincie Zeeland verblijf houden, moeten dit gewest verlaten en zullen in het vluchtoord te Veghel ondergebracht worden. De bevolking telt thans 6500 zielen.

Havre, 4 november. De Belgische regering heeft een statistiek opgemaakt van de Belgen, die naar Engeland zijn uitgeweken. Het zijn er 172.298 waarvan er 50.468 te Londen zijn. Vijfhonderd boerderijen gebruiken 8000 arbeiders; 45.759 Belgen zijn in verschillende ondernemingen werkzaam. Zestig percent der intellectuelen werken. De uitgewekenen hebben 30.000 man aan het leger geleverd. Er bestaan 72 erkende onderwijsinstellingen en 30 niet erkende. Ze tellen 8000 leerlingen.

8 november 1917

Belgische kinderen.

Dinsdagmiddag zijn er, naar De Grondwet meldt, terug ongeveer 700 kinderen uit het bezette gebied van België te Roosendaal aangekomen, om gedurende een zestal weken in ons land enigszins op verhaal te komen.

10 november 1917

Het Belgisch onderwijs en het Belgisch kunstbeheer gedurende de oorlog.

Men schrijft ons:

Wat zo'n uitgeweken regering – de Duitsers noemden haar eens een voortvluchtige regering, wat niet heel aardig is: ze moest zich toch niet gevangen laten nemen? – nog voor het onderwijs en het

beheer van wetenschap en kunst te doen heeft, men zou het zich moeilijk kunnen indenken, als niet honderdduizenden Belgen met haar mee uitgeweken waren.

Uit verklaringen, opgevangen uit de mond van de heer P. Poulet, Belgisch minister van wetenschappen en kunsten, blijkt dat er weldra heel veel te verrichten was voor iemand, die het aan doortastend initiatief niet ontbreekt. In de eerste plaats zag men in dat, naarmate de oorlog langer duurde, zorg moest gedragen worden voor het onderwijs van de duizenden Belgische kinderen. Weliswaar hadden Frankrijk en Engeland en de neutrale landen, waaronder Nederland vooraan, hun scholen toegankelijk gesteld voor de kinderen der Belgische vluchtelingen, en werd van die gulle gastvrijheid ruimschoots gebruik gemaakt. Waar echter vele vluchtelingen samen verblijven, was het wenselijk scholen op te richten, waar het Belgisch programma gevolgd wordt, en het onderwijs gegeven in de moedertaal van de kinderen. In Nederland heeft de centrale commissie daartoe veel bijgedragen. Deze werd aangesteld door de Nederlandse regering. In Frankrijk en in Engeland hebben de Belgische vluchtelingencomités zich daar bijzonder voor ingespannen met de hulp van de Franse en de Engelse regeringen. In de meeste plaatsen werden echter de zwaarste lasten gedragen door het Belgisch departement.

In het geheel zijn nu in het buitenland 901 lagere klassen, waar Belgisch onderwijs gegeven wordt, met een bevolking van 26.000 leerlingen. Men richtte ook het onderwijs achter het front opnieuw in, en wel in aansluiting met de nieuwe wet op het verplichte onderwijs: er zijn daar 70 scholen, met 165 klassen en 7675 leerlingen. Verder draagt men zorg voor het onderwijs van de soldaten: door officieren, aalmoezeniers en brankardiers-

onderwijzers worden voor de soldaten 250 aanvullingsleergangen gegeven aan het front en achter de strijdlinie.

In Nederland werden acht athenea en colleges opgericht, waar het hoger middelbaar onderwijs naar het Belgisch programma gegeven wordt. Insgelijks in Engeland.

Voor de soldaten, die hun studies aan kweekscholen en inrichtingen van middelbaar onderwijs onderbraken om zich te laten inlijven, heeft de minister speciale commissies naar wettelijke voorschriften aangesteld, die uitgangsexamens mogen afnemen. Voornamelijk voor het front ook is een school voor taalleergangen per briefwisseling tot stand gekomen, waarvan ongeveer 7000 officieren en soldaten profiteren.

15 november 1917

Rotterdam – De naamdag van koning Albert.

De Belgische verenigingen hier ter stede, Comité Belge en Cercle Belge, hebben heden de naamdag van koning Albert van België herdacht met een heilige mis, in de kerk van de heilige Ignatius van Loyola aan de Westzeedijk, opgedragen door de aalmoezenier van de Belgen pater Ch. De Temmerman, bijgestaan door de eerwaarde heren de Longueville, Vincken en Versteijden. Het koor Laus Deo van de Ignatiuskerk verleende medewerking. De mis werd gevolgd door een Te Deum.

De mis werd bijgewoond door de heren Edw. Knight, viceconsul van België, Janssen, kanselier van het Belgische generaal consulaat, Delmas, consul van Frankrijk, Torn, consul van Engeland, kolonel Listoe, consul van Amerika, Grasy, consul van Italië, de Belgische kolonel de Clercq, Herman Ausloos, voorzitter van het Belgische

comité, Collas, voorzitter van de Belgische Kring, Lod. van Loo, voorzitter van de Belgische scholen, luitenant graaf A. van der Burch, attaché, L. van Cutsum, gewezen voorzitter van de rechtbank te Antwerpen, commandanten Stevens en Gorren, luitenant van Hoek, commandant van de interneringsgroep, L. van Hees van het Belgische ministerie van spoorwegen, de leden van het Belgisch consulaat, leden en bestuur van de Belgische kring en het Belgisch comité, leraren, onderwijzers, onderwijzeressen en leerlingen van het Belgisch atheneum, Belgische officieren enz.

's Gravenhage.

Ter gelegenheid van de naamdag van koning Albert was heden uit het gebouw van de Belgische legatie de vlag ontplooid. In het legatiegebouw lag een felicitatieregister, waarop druk werd getekend.

Hedenochtend werd in de kapel van het gesticht Groenestein, aan de Loosduinseweg, een heilige mis opgedragen, welke o.a. werd bijgewoond door de Belgische gezant en alle leden van de Belgische legatie.

Het plechtig Te Deum werd gezongen door abbé Barrette, aalmoezenier der Belgen in Den Haag, en het jongenskoor uit de in het gesticht verpleegden.

Behalve de Belgische gezant en de leden der Belgische legatie met hun dames waren o.m. tegenwoordig mgr. Valleys, zaakgelastigde van de Heilige Stoel, abbé Bruynseels, vertegenwoordiger van kardinaal Mercier, de Belgische volksvertegenwoordiger F. van Cauwelaert, de heer Rollin, voorzitter van het officiële Belgische comité in Nederland, mr. Dupont, voorzitter van de Haagse afdeling van dat comité, de heer Dierckx, secretaris van de Belgische

minister Poulet, de heer Giot, vertegenwoordiger van de Belgische minister van de Velde, de directeur en de onderwijzers van de Belgische school en een groot aantal in Den Haag verblijvende Belgische officieren en soldaten.

17 november 1917

Belgisch liefdadigheidsfeest.

Het Rotterdamse comité tot oprichting van tehuizen voor Belgische verminkte soldaten, heeft gisteravond, ter gelegenheid van de naamdag van koning Albert, in de grote Doelezaal een liefdadigheidsfeest gegeven, dat o.m. werd bijgewoond door de Belgische kolonel Leclercq en enige andere Belgische officieren, en de 1e luitenant C.W.G. van Hoek, commandant van de interneringsgroep Rotterdam.

De heer du Castillon hield in het Vlaams en daarna in het Frans een gloedvolle openingsrede, die wellicht iets te uitvoerig was, en waarin hij hulde bracht aan koning Albert en aan koningin Elisabeth; waarin hij de overweldigers van zijn vaderland niet al te vriendelijk gedenkend, een overtuigd en optimistisch beeld van de algemene toestand gaf, en zijn landgenoten met klem opwekte om de moed niet te verliezen, maar vol te houden, en vertrouwen te hebben in de toekomst. Hij was daarbij zo vriendelijk, zijn bewondering en genegenheid voor het broedervolk, de Nederlanders uit te spreken. Hij eindigde met de kreet: leve koning Albert! waarmee de zeer talrijke aanwezigen graag instemden.

Daarna hebben Emiel Hullebroek met ook enige toepasselijke liederen, de dames Jacoba en Helena van der Pas met hun kunstvolle, beminnelijke dansen, en mevrouw Wensma-Klaasen met haar originele liedjes, de avond tot een zeer aangename

gemaakt, die nog werd opgeluisterd door de levende beelden, samengesteld door de heer A. W. J. de Gee, waarbij mej. Marie de Jonge op verdienstelijke wijze enkele liederen ten gehore bracht.

Alles bijeen een geslaagde avond, die, hopen wij voor de Belgische verminkte soldaten, een goed resultaat zal geven.

19 november 1917

Naamdag van koning Albert.

In de met vlaggen versierde grote Nutzaal is gisteravond andermaal de naamdag van koning Albert feestelijk herdacht, ditmaal op initiatief van de Belgische kring en het comité belge.

De voorzitter van het comité belge, de heer Hermans Ausloos, deelde in zijn openingswoord mede, dat de beide genoemde verenigingen uit naam van de in Nederland vertoevende Belgen aan koning Albert gelukwensgrammen hadden gezonden, waarna de heer van Loo, voorzitter van de Belgische scholen te dezer stede, in een geestdriftige redevoering hulde heeft gebracht aan de nobele figuur van de Belgische vorst.

Een Belgisch officier, graaf A. van der Burch, die de slag aan de IJzer meemaakte, heeft van zijn wedervaren verhaald aan de hand van een aantal goed geslaagde lichtbeelden.

Het orkestje van de Belgische geïnterneerden heeft op de zeer druk bezochte bijeenkomst onder leiding van de heer Mordant op loffelijke wijze voor het muzikale gedeelte van het programma gezorgd.

De Belgische arbeiders in het buitenland.

Men meldt ons:

De Belgische arbeidskracht, die uitgeweken is en zich in Frankrijk en Engeland bevindt, is door de zorgen van het Belgisch ministerie van nijverheid en arbeid voor een groot gedeelte ten dienste van de oorlogvoering gesteld. Vooral in de mijnen en in de landbouw was er in de geallieerde landen een grote behoefte aan arbeiders, en met vreugde werd de hulp aanvaard van de knappe werklieden, die België in zo ruime mate telt. Dit was bovendien een gunstige gelegenheid voor de Belgische arbeiders om niet tot werkloosheid gedoemd te blijven en niet langer af te hangen van openbare en particuliere liefdadigheid.

De grote moeilijkheid was echter het verschaffen van de nodige woongelegenheden aan de arbeidersgezinnen, die bij de Belgen zeer kinderrijk zijn. Een ander bezwaar bij dit te werk stellen van de Belgen was hun onbekendheid met de taal, de zeden en de wetgeving van het land, waarin zij zich bevonden.

Hier was het de taak van de Belgische regering om tussen te komen. En ze moest vooral tussenkomen, waar het de werkregeling betrof, de arbeidsongevallen, de toepassing van de arbeidswetgeving, de ziekteverzekeringen enz.

Om in al deze zaken de nodige maatregelen te kunnen treffen richtte men eerst een Nationaal Bureau voor de Arbeid op, dat voor de geschikte werkverschaffing zorg te dragen heeft, en in Frankrijk en Engeland bestaat. Het breidt zelfs zijn vertakking uit tot in Nederland. In de eerste twee landen kwam eveneens een regionale arbeidsinspectie tot stand.

Met behulp van de comités van de Belgische vluchtelingen blijven deze diensten aanhoudend in voeling met de uitgeweken Belgische

arbeiders, ten einde de arbeiders aan het werk te brengen en te houden, en de mogelijke verbeteringen in de arbeidstoestanden te bewerken.

Zo heeft men een onderlinge ziekteverzekering in het leven geroepen voor de Belgische arbeiders, die in Engeland verblijven, en die ingericht is naar de Engelse wetgeving.

Zo heeft men eveneens een dienst ingericht voor het verzenden van geldelijke hulp aan de familieleden, in het bezette gebied gebleven, en die niet zoveel kunnen winnen als hun landgenoten in Engeland en in Frankrijk. Heel wat sommen zijn op deze wijze overgegaan naar de ongelukkige bevolking in België.

Er bleef nog een ander probleem, waarvan de oplossing zich hoe langer hoe meer opdrong naarmate de oorlog langer duurde: het vakonderwijs en de technische vorming der Belgische arbeiders mocht niet langer stil blijven. Onder leiding en met de geldelijke steun van het Belgisch ministerie voor nijverheid en arbeid heeft men in de interneringskampen in Nederland en Zwitserland vakscholen ingericht, die uitstekend werk verrichten, en in de centra van gemilitariseerde arbeiders in Engeland en Frankrijk avondcursussen. Men is nog verder gegaan in deze richting en men steunde ten eerste scholen en leergangen als die van de Vlaamse kantwerksters.

8 december 1917

Het officieel Belgisch comité voor Nederland schrijft ons:

Om na de bevrijding van het grondgebied in België te mogen terugkeren, zullen de Belgen, die in Nederland hebben verbleven, in het bezit moeten zijn van verschillende identiteitsstukken.

Daar het aantal uitgewekenen groot is, zal het opmaken van deze stukken veel tijd vragen. Daarom wordt aan alle Belgen, die in Nederland verblijven, dringend verzocht, zich zonder verwijl te laten inschrijven op de bevolkingsregisters der Nederlandse gemeenten, waar ze tijdelijk verblijven. Tevens wordt hen verzocht, zich eveneens te laten inschrijven op het consulaat van het district, waar ze zich hebben gevestigd. Deze consulaten zullen te hunner beschikking een inschrijvingskaart houden met aanduiding van alle nodige gegevens. Deze kaart zal op aanvraag aan alle belanghebbenden ter invulling worden toegezonden.

Van deze formaliteiten zijn ontslagen: de geïnterneerden, de Belgen, die in de vluchtorten verblijven, en de families van geïnterneerden, die in de nooddorpen, bij de interneringskampen opgericht, zijn gehuisvest.

11 december 1917

De Indépendance Belge, het bekende Brusselse blad, voor de oorlog een der meest gelezen Belgische bladen, dat omtrent buitenlandse politiek steeds goed was ingelicht, is na het uitbreken van de oorlog van Brussel eerst naar Gent, vervolgens naar Oostende en toen naar Londen verhuisd. Te Londen verscheen het sedert oktober 1914 dagelijks. De Times meldt thans, dat de Indépendance Belge opgehouden heeft te verschijnen.

13 december 1917

Het Belgische monument te Amersfoort.

Het Belgische monument op de Amersfoortse Berg, bedoeld als een gedenkteken van Belgische dankbaarheid aan de Nederlandse natie voor de gastvrijheid in ons land ondervonden, is thans voltooid en

voor het publiek opengesteld. Alleen de parkaanleg eromheen zal nog wat tijd vorderen; de officiële overdracht is dan ook niet voor april of mei te verwachten.

Het monument is ontworpen door de Belgische architect Hoste; de uitvoering is indrukwekkend. Het bestaat uit twee delen, het hoofdwerk, de 14 m hoge uitzichttoren, en een voormuur op enige afstand en lager plan, verbonden door twee brede met hekken omzoomde paden.

De voormuur stelt het lijden van België voor, de bovenbouw de verheffing, de opbeuring van het lijdende volk door Nederland.

Beide werken dragen merkwaardige friezen, reliëfs in metalliek beton. De reliëfs zijn ontworpen en gemodelleerd door de Amsterdamse beeldhouwer Krop, maar verder uitgevoerd door de Belgen.

Het onderste deel draagt drie reliëfstukken. Het rechtse symboliseert België, verrast door de oorlog, men ziet bajonetten gericht op een groep soldaten en burgers. In de uiterst rechtse hoek van het centrum een springende bom, de bevolking die vlucht, en het gehele middengedeelte geeft episodes uit deze vlucht. De meest linkse figuur wenkt de vluchtelingen, kenteken, dat zij de redding brengende Nederlandse bodem bereikt heeft. Nederland wordt dan gesymboliseerd in de gastvrijheid en verheffing. In de linkse hoek luidt een man de klokken om de vluchtelingen te roepen. De klokkengalmen golven over het beeld heen.

Aan de hoogbouw ziet men de werken der opbeuring, aan beide kanten monumentale figuren, symbolen van de arbeid: links een mannenfiguur, rechts een vrouwenfiguur. Deze symboliseren de vakscholen. Het middenreliëf geeft een beeld na de vrede: kinderen

jubelen tussen een vrouw, die al de tijd de landarbeid heeft verricht, en een soldaat, die nu weer achter de ploeg komt. Hoog boven dit beeld de Vlaamse Leeuw, uitgemetseld in de stenen.

Aan de voet van het bouwwerk een waterpartij, te midden van uitgebouwde bakken, bestemd voor bloemenversiering. Aan de achterkant het vredessymbool met welvaart en overvloed. Aan weerskanten leiden trappen naar boven, afgesloten door hekken en kunstsmeedwerk. De trappen leiden naar de galerij, welke de bovenbouw schraagt op kleine kolommen. De galerij wordt in het midden onderbroken door een portaal, belicht door het in lood gevatte gebrand glas in de decoratief afgewerkte deuren. In dit portaal is op de ene muur de grote stenen plaat met opdracht, luidende:

Centraal Beheer der Werkscholen voor geïnterneerde Belgische soldaten, onder de hoge bescherming van zijne majesteit koning Albert, door de stad Brussel opgericht, door de staat aanvaard, voorzitter Z. E. Baron Fallon, buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister bij hare majesteit de koningin der Nederlanden. Leden: Omer F. Buysse, Jules Francqui, Camille Huysmans, burggraaf Simonis. Gebouwd bij besluit van 3 oktober 1916, ingehuldigd en overgedragen aan de stad Amersfoort.

Aan de andere muur zal een stenen plaat ingemetseld worden, waarin gegrift de namen van alle hier te lande gestorven geïnterneerden. De bovenverdieping bereikt men in de door een gebrand glazen dak overdekte portrettengalerij, waar men de beeltenissen ziet van koningin Wilhelmina, koning Albert, generaal Knol, generaal Onnen o.a., alles het werk van de Belgische beeldhouwers Cornhaire en Van Zwyns.

15 december 1917

Berlijn, 15 december. Officieel: Legergroep Rupprecht: Sedert meer dan vier weken hebben de Engelsen hun aanvallen in Vlaanderen gestaakt. Hun geweldig offensief, dat gericht was op het bezit van de Vlaamse kust en op de vernietiging van onze duikbootbasis, kan dus voorlopig als geëindigd worden beschouwd. Bijna het gehele Engelse leger, versterkt door de Fransen, heeft drie maanden lang met ons leger in Vlaanderen om de beslissing gestreden. De Duitse leiding en de Duitse troepen hebben ook hier de overwinning behaald, terwijl wij op andere plaatsen door vervaarlijke slagen de vijand overmanden. De tegenspoed van het Engelse leger in Vlaanderen wordt verergerd door de zware nederlaag, die het bij Kamerijk geleden heeft.

Ten noorden van Geluvelid zijn bij voorspoedige ondernemingen tegen de Engelse linies bij het kasteel Polderhoek twee officieren en 45 man gevangen genomen. Een nachtelijke tegenaanval van de Engelsen, tot herovering van het verloren terrein, mislukte.

Londen, 15 december. Officieel middagbericht: plaatselijke gevechten werden gisteravond in de buurt van het kasteel Polderhoek hervat, waarbij onze troepen een aanmerkelijk deel van de loopgraaf, waar de vijand 's ochtends in binnengedrongen was, heroverden.

De vijandelijke artillerie is vannacht bezig geweest ten oosten van Mesen en ten noordoosten van Ieper.

Londen, 14 december. Officieel avondbericht: Plaatselijke strijd vanochtend ten zuidoosten van het Polygoonbos. Hier viel de vijand even voor het aanbreken van de dag onze stellingen bij het Polderhoekkasteel aan. De aanval werd afgeslagen behalve op één

punt, waar de vijand in onze voorste loopgraaf op een front van zowat 270 m wist binnen te dringen.

In het Belgische leger wordt vanwege het legerbestuur een door Steinlen getekende plaat verspreid om de jonge soldaten op de gevaren van de prostitutie te wijzen. Op de lithografie staat in het Nederlands of in het Frans het volgende te lezen:

"Soldaat, het vaderland maakt staat op u en al uw krachten. Weersta aan de verleiding van de straat waar de ziekte, zo gevaarlijk als de oorlog u beloert. Ze voert haar slachtoffers naar verval en dood zonder eer of nut."

23 december 1917

Generaal Leman.

Het Belgische gezantschap in Den Haag deelt ons mede, dat het uit Havre een telegram ontvangen heeft, meldende dat de Belgische gezant te Bern met het personeel van het gezantschap, tal van officieren en soldaten der bondgenoten en een menigte belangstellenden woensdagavond aan het station te Bern generaal Leman, die – naar onze lezers reeds bekend is – uit zijn gevangenschap terugkeerde, begroet hebben. De Belgische en de Franse gezanten hebben redevoeringen gehouden waarin de heldhaftige verdediger van Luik en het Belgische leger verheerlijkt werd. Ook de Servische gezant heeft het woord gevoerd. Een vertegenwoordiger van de Zwitserse interneringsdienst heeft de generaal welkom geheten en hem een spoedig herstel toegewenst.

Generaal Leman, die er uitzag alsof hij veel geleden had hoewel zijn stemming en zijn geestkracht voortreffelijk waren, was zeer

getroffen door de ontvangst. Hij sprak er zijn blijdschap over uit, dat hij zich nu in het land der vrijheid bevond.

3 januari 1918

Belgische kinderen.

Liefdadigheid voor Belgen.

Het officiële Belgische comité voor Nederland heeft de aandacht van de minister van binnenlandse zaken er op gevestigd, dat de vrees gewettigd is, dat het comité Elisabethdag, dat bloemdagen in verschillende steden van Nederland heeft ingericht ten behoeve van Belgische noodlijdenden, een veel te groot aandeel van de ontvangsten aan inrichtingskosten besteedt, zodat slechts een gering gedeelte der opbrengsten ten goede komt aan de liefdadigheid. Dit is wellicht ook met andere liefdadige ondernemingen het geval, en om de misbruiken op dat gebied zoveel mogelijk tegen te gaan, heeft dat comité een financiële controle ingericht, waaraan de menslievende werken ten bate van België zich kunnen onderwerpen. De voorwaarden, aan die controle gesteld, zijn er bijzonder op berekend, om overdreven of misplaatste uitgaven bij liefdadige werken te weren, en om te verhinderen, dat persoonlijke belangen onder de mantel der menslievendheid zouden worden verborgen.

Vele Belgische comités hebben zich aan die controle onderworpen. Het comité Elisabethdag evenwel niet. Het bestaat overigens uit Nederlanders, en het ligt niet in de bedoeling van het Belgisch comité, aan Nederlandse verenigingen zijn tussenkomst op te dringen. Maar door zijn organisatie is het vrij goed op de hoogte van de ware verdiensten van de meeste verenigingen en werken in Nederland, welke zich met hulpverschaffing aan Belgen bezig

houden, en misschien zou het comité van dienst kunnen zijn aan de gemeentelijke autoriteiten, die voor het houden van liefdadige collecten, enz. vergunning hebben te geven.

Op grond van het bovenstaande heeft de minister, door tussenkomst van de commissarissen der koningin, de aandacht van de besturen van de voornaamste gemeenten op deze toestand doen vestigen en hun doen aanbevelen, om, waar het liefdadige ondernemingen van of voor Belgen betreft, vooral inlichtingen in te winnen bij het officiële Belgische comité.

Morgen keren 400 Belgische kinderen uit Nederland over Roosendaal-Essen naar België terug.

16 januari 1918

Franse en Belgische kinderen.

Gisteren is er te Roosendaal een groot aantal Franse en Belgische kinderen aangekomen.

18 januari 1918

De Zuid-Willemsvaart deelt het volgende mede:

Te Eindhoven zijn maandag vijf Belgen aangekomen, die zondagnacht zonder letsel over de draadversperring naar Nederland zijn gekomen. Ondervraagd naar de juistheid van enkele berichten in Nederlandse bladen, dat de Duitsers in België buitengewone activiteit aan de dag leggen en blijkbaar maatregelen nemen voor een overweldigend offensief op een of meer punten van het Franse front, verklaarden zij deze berichten geenszins te kunnen bevestigen.

Twee van de vijf Belgen waren uit het etappegebied afkomstig en konden met zekerheid verklaren, dat de Duitsers de laatste twee maanden op geen enkel gebied een bijzondere activiteit aan de dag gelegd hebben. Grote troepenverplaatsingen of -concentraties anders dan gewoonlijk, kwamen evenmin voor. In het etappegebied is men dan ook niets gewaar geworden van die bijzondere bedrijvigheid, welke gewoonlijk aan een aanval voorafgaat, of welke valt waar te nemen, wanneer op enig deel van het front een aanval moet worden weerstaan.

Verwisseling van troepen vindt regelmatig plaats en het zijn voornamelijk de laatste maanden geheel vreemde elementen, die in België verblijven.

Een ander verklaarde ongeveer hetzelfde over de toestanden in het zuiden van de provincie Brabant en geheel Henegouwen. Ook daar werd de laatste maanden niets bijzonders waargenomen, tenzij een ruimere aanvoer van artillerie en munitie.

21 januari 1918

Het Amerikaanse Rode Kruis en de Belgen.

Havre, 20 januari. Het Amerikaanse Rode Kruis heeft ongeveer 2.000.000 F aan de Belgische minister van binnenlandse zaken doen toekomen, waarvan een half miljoen bestemd is voor de oprichting van een Belgisch dorp. Het terrein daarvoor is verkregen, de huizen zullen uiteengenomen kunnen worden en het dorp zal een kerk en scholen omvatten en 10.000 uitgeweken Belgen kunnen opnemen. Het dorp komt bij Sanvic en zal door een tram met Havre verbonden worden.

Er zullen 600.000 F gebruikt worden om een nieuwe kolonie in Vlaanderen in het leven te roepen voor kinderen, die in de gevaarlijke zone wonen. Tenslotte zal er een ziekenhuis gesticht worden voor Belgische uitgewekenen te Parijs.

De eerste huizen van het dorp zullen binnenkort ingewijd worden.

27 januari 1918

Voor de Belgische wezen.

Gisteravond hebben de heren Mr. Frans Wittemans en Emiel Hullebroeck een weldadigheidsavond in de Diligentia gegeven ten bate van de Belgische oorlogswezen.

Ten einde doelmatig bij te dragen tot de met zoveel toewijding begonnen onderstand van het nationaal hulp- en voedingscomité, stichtte een groep personen het Tehuis voor Wezen, met het doel weeshuizen op te richten, welke de kinderen zullen opnemen, die, om redenen uit de oorlog voortgevloeid, van hun natuurlijke steun beroofd zijn. Weeshuizen zullen nabij alle grote steden en in elke provincie tot stand worden gebracht.

Er is begrijpelijk veel geld nodig voor de verwezenlijking van dit doel, daarom is een middencomité voor het buitenland opgericht. En om het fonds van dit laatste comité te versterken – deze liefdadigheidsavond!

Mr. Wittemans heeft een voordracht gehouden over België door de eeuwen heen, zijn historische en culturele eenheid. Uitvoerig heeft de spreker de vraag beantwoord, welke men zich nog zo vaak in Nederland stelt: is België wel een nationale eenheid?

Hullebroeck trad tweemaal met liedjes op: Koningin der Belgen, Het landje van belofte e.a.

Als derde nummer stonden lichtbeelden van Vlaanderens en Wallonië's kunstschaten en natuurschoon op het programma, wat bij de aanwezigen – jammer, dat de opkomst niet groter was! – zeer in de smaak viel.

22 februari 1918

De minister van Binnenlandse Zaken heeft, door tussenkomst van de commissarissen der koningin, onder de aandacht van de burgemeesters doen brengen, dat voor zover nog lastige en ongewenste elementen onder de Belgische vluchtelingen in hun gemeente mochten worden aangetroffen of zich daar mochten vestigen, deze steeds voor de keuze moeten worden gesteld tussen opnemings in het vluchtoord te Nunspeet of uitleiding naar België.

In afwachting van de maatregelen, welke voor hun terugleiding naar België noodzakelijkerwijze moeten worden genomen, zullen ze, krachtens artikel 13 van de vreemdelingenwet, in het vluchtoord te Nunspeet wordt geïnterneerd.

14 maart 1918

Huldebetoging aan de Belgen in het bezette gebied.

Gisteravond heeft in de grote zaal van de dierentuin in Den Haag een huldebetoging aan de Belgen in het bezette gebied plaats gehad, die georganiseerd was door de in Nederland verschijnende Belgische dagbladen. Een vijftal sprekers traden op, terwijl de harmonie der geïnterneerden van Scheveningen haar medewerking verleende.

De grote zaal was geheel met belangstellenden gevuld. Dokter Terwagne, die de bijeenkomst opende, heette de aanwezigen in de Franse taal hartelijk welkom, en bracht een woord van dank en hulde aan de Belgen in het bezette gebied. Hij wees op de taak van de Belgische pers, welke een zeer moeilijke taak heeft, maar die ook in deze dagen veel heeft bijgedragen om de eenheid onder het Belgische volk te bewaren.

Waarom zijn we deze avond verenigd, vraagt spreker. Alleen om uiting te geven aan onze heilige gevoelens welke in ons leven, gevoelens ook van verontwaardiging tegen de activisten, wiens optreden niets anders is dan een Duits manoeuvre. Er is maar één man in België, die wij erkennen als onze meester en dat is de man, die ons in augustus 1914 heeft opgeroepen om de eenheid van ons volk te beschermen en die man is koning Albert I (langdurig applaus). Van de Duitsers verwachten en verlangen wij Vlamingen niets, alleen zullen wij datgene aanvaarden, wat onze mannen in gemeenschappelijk optreden met onze bondgenoten gewonnen hebben (langdurig applaus). Nu we hier samen zijn, zien wij de bergen van leed, onder welke onze landgenoten gebukt gaan. Het zijn onze ouders, broeders, zusters en vrienden, wiens tranen vloeien in het door de Duitsers veroverde gebied, we herdenken dit alles, we herdenken de schandelijke deportaties, de verdrukking, waaraan onze landgenoten zijn blootgesteld, maar we herdenken ook hoe schitterend ze dit alles gedragen hebben, we herdenken het optreden van de grote man in België, kardinaal Mercier, (applaus). We herdenken alle ware Belgen (en hier verzoek ik u allen op te staan), wiens heldhaftig gedrag wij ons altijd dankbaar zullen herinneren. Ook herdacht spreker de neutrale pers, welke in deze dagen de activistische beweging veroordeeld heeft.

Ten slotte wees hij erop, dat de eenheid van België een der noodzakelijke factoren voor de overwinning is en dat de Belgen verplicht zijn die eenheid te bewaren ook ten opzichte van de dappere soldaten, welke strijden achter de IJzer.

Hierna trad de heer A Grancé op, die in het Vlaams een rede hield. Spreker begon met een herinnering aan het uitbreken van de oorlog, hoe schitterend de eenheid van België toen naar voren is gekomen en zette uiteen hoe in de 43 maanden oorlog die eenheid ongerept is gebleven. De eerste schaduw op die eenheid werpt thans het optreden der activistische beweging. Nooit echter zal de Vlaamse Leeuw dit dulden. De Leeuw kan wel slapen maar sterven nooit en daarom zal het plan dat landverraders, die uit eigenbelang het land aan de vijand verkopen, bij voorbaat mislukken (applaus). Met een leve de koning eindigde spreker zijn rede (applaus).

Als derde spreker trad op de kanunnik Heynssen, die in het Frans mededeelde dat hij hier als katholiek en als priester kwam protesteren tegen het optreden der activistische beweging. Het optreden van de activisten beschouwde hij als landverraad. Ook wij katholieken erkennen het gezag, maar ons gezag, dat is onze koning en koningin. Ook voor ons katholieken geldt het Belgische woord "l'Union fait la force" (Applaus).

De katholieke Vlamingen zullen dan ook de Duitsers niet los kunnen scheuren van hun land en koning (langdurig applaus). Voor de katholieken geldt het woord van Christus: Geef de keizer wat van de keizer is en alleen onze koning Albert I is onze keizer; we kennen geen andere (applaus). De liefde voor het vaderland, dat is het heilige vuur, waarvan onze katholieke harten gloeien en zullen blijven gloeien (langdurig applaus).

Hierna gaf het muziekkorps enige nummers ten beste. Tijdens de pauze deelde de voorzitter, dr. Terwagne mede, dat een groot aantal telegrammen en brieven van sympathiebetuigingen waren ingekomen, en wel uit het gehele land, o.a. uit Baarle-Hertog, het plaatsje op Nederlands grondgebied.

Na de pauze trad de heer du Castillon, directeur van het Belgisch Dagblad op.

Aan deze rede ontlene wij het volgende:

Spreker zegde, ten volle bewust te zijn van de ontzaglijke verantwoordelijkheid, die op hem rust. Hij heeft daarvoor niet willen terugdeinzen, want spreken is thans Vlaamse plicht. "In België heeft Duitsland het Vlaams en Waals activisme uit de grond gestampt. Die methode is niet nieuw. Circa een kwarteeuw geleden was ik zelf getuige van dergelijke Duitse kuiperijen in België. Toen beschikten Groot-Duitse agenten over geld voor een Vlaams tijdschrift, Vlaamse tentoonstellingen in West-Duitsland, een Vlaamse club te Brussel en Vlaamse spreekbeurten in Saksen. Een zelfde propaganda was in 1840 in Vlaanderen gevoerd, doch mislukt. Vijftig, zestig jaar later protesteerden de Vlamingen, ditmaal krachtdadig, tegen het al te Duits geploeter. Ze lieten een manifest verschijnen, dat ik mede ondertekende en waarin zij o.m. zeggen, dat de Vlamingen, koste wat kost, de volle zelfstandigheid en onafhankelijkheid van België wilden vrijwaren. Daarmee waren de Duitse intriges de kop ingedrukt."

"Thans zoeken de Duitsers voor de derde keer de Vlaamse bevolking te misleiden, door hun Raad van Vlaanderen. Raad van Vlaanderen! Raad zonder Vlaanderen! Raad zonder gezag en zonder wortels in het Vlaamse volk, Raad waarover de staf werd gebroken door de

ganse Belgische magistratuur, de gekozenen van de kamers en de gemeenteraden, met die van de grote Vlaamse steden vooraan, ook door de geestelijkheid, de ganse werkliedenpartij en de christelijke syndicaten en niet het minst door de gezaghebbende Vlaamse verenigingen en genootschappen van alle kleur. Zelfs hebben de klinkende argumenten niet ontbroken te Antwerpen, te Mechelen en overal waar de sprekers van de Raad van Vlaanderen het Duits-Vlaams evangelie verkondigden. Herlees de overvloedige, sterk gemotiveerde protesten uit het Vlaamse land en vergelijk die fiere vaderlandse taal met de povere Raad van Vlaanderen, die zichzelf heeft aangesteld onder de bescherming der Duitse landstormers."

Spreker wijst op hetgeen de Duitsers sedert hun inval in België in dit uitgeputte land hebben verricht, hij herinnert aan de gruwelen en de verwoesting en brengt hulde aan het in martelaarschap verkerende Vlaamse volk in het bezette gebied. Het credo van elke Belg is een één en onverdeeld België.

"Zonder Belgische eenheid gaan zowel Vlaanderen als Wallonië teloor omdat zij door hun zwakheid weldra de prooi voor hun machtige naburen zouden worden. Het separatisme onder al zijn vormen en gedaanten, ziedaar het gevaar dat België bedreigt, zowel thans als in de toekomst."

"Wat zegde dezer dagen generaal von Falkenhausen tot de "gevolmachtigden" van Vlaanderen? Dat de bestuurlijke scheiding in het vredesverdrag moet bekrachtigd worden. Duitsland wenst een politiek zelfstandig Vlaanderen indien de Vlamingen daarmee akkoord gaan. Dit is voor alles zaak van het Vlaamse volk zelf. Tot die politiek moeten de activisten de Vlamingen overhalen, zegde von Falkenhausen. Dit is in andere woorden gezegd één der waarborgen, die Duitsland in België wil, dat, volgens de keizerlijke

regering niet in zijn vroegere vorm mag hersteld worden. Hoe verlokkelijk die voorstellen ons Vlamingen op het eerste zicht schijnen, toch is ons antwoord kort en duidelijk: wij verschoppen die geschenken. Het cultureel, bestuurlijk of politiek separatisme is alleen een Duitse oorlogsmachine. De Vlamingen van het bezette land zijn het daarover eens met ons. Onze Vlaamse broeders willen geen Waalse en Vlaamse regimenten, doch enkel en alleen Belgische zoals die, welke streden bij Luik, bij Antwerpen en aan de IJzer, wiens soldaten en officieren, waaronder een held van Ramskapelle, wij hier alle begroeten met de kreet: Leve het onverdeeld leger! Hier protesteren wij tegen de eerloze laster als zouden Vlaamse militairen aan de IJzer worden verdrukt omdat ze Vlamingen zijn."

"Onze Vlaamse broeders willen evenmin scheiding op administratief of politiek gebied, maar eenheid in de gelijkheid. Wij ook. Onze Vlaamse broeders prijzen een minnelijke en verdraagzame oplossing voor Walen en Vlamingen op taal-, sociaal- en politiek gebied! Wij ook. Met die Vlaamse broeders willen wij onverzettelijk dat alle Belgen zich gedragen in woorden en werken naar de nationale leuze, die onze koning niet ophoudt te huldigen. Eendracht maakt macht!"

"Onbewimpeld zeggen we hier dat de Vlamingen geen steen recht zullen laten van al hetgeen met de hulp van de Duitsers in België werd opgericht. De Duitse hogeschool te Gent breken wij volledig af en we bouwen er een Vlaamse Belgische in de plaats. Van de huidige bestuurlijke scheiding blijft niets meer over! De Raad van Vlaanderen zullen wij ophangen als de Duitsers nog bomen in België zullen laten staan. Wanneer alles wat naar Duits riekt in België zal weggevaagd zijn, zal het Vlaamse volk regelmatig en wettelijk zijn wil doen kennen bij middel van het algemeen stemrecht, dat alle

Belgen toekomt. Het Belgisch parlement alleen is bevoegd om over de hervormingen te beslissen en niet een grote of kleine commissie, zoals wordt gevraagd."

"Het activisme is de hefboom van het separatisme en het separatisme maakt deel uit van het Duitse arsenaal, net als het pacifisme, het defaitisme, de revolutie en de burgeroorlog. Koste wat kost wil Duitsland de Vlaamse kwestie op het vredescongres stellen, zelfs met medehulp van neutralen, doch wij verklaren hier luid: "La question ne sera pas posée ". We horen nog spreken van pogingen om de Vlaamse kwestie te internationaliseren. Op dit nieuwe gevaar moet ik niet wijzen, want we weten, dat dit een vrome Duitse wens is, die geen enkele Belg wil verwezenlijken. Internationalisatie betekent de Duitsers in België en in Kongo. De Vlaamse kwestie is een louter binnenlandse en Belgische. We dulden geen bemoeiing van het buitenland, vriend noch vijand. We hebben meer vertrouwen in de kracht van ons Vlaamse volk en in de vaderlandsliefde der Walen om die zaak rechtvaardig op te lossen. Onze machtige en ridderlijke bondgenoten mogen volkomen gerust zijn. Vlamingen en Walen zijn nooit zo broederlijk verenigd geweest als heden. Hun vertrouwen in een nieuw hersteld en eensgezind België is onmetelijk."

"Zowel de Vlamingen als de Walen eisen samen het politiek, militair en economisch herstel van België zoals minister Hymans het zo kernachtig zegde. Geen morzel Belgische grond mag worden afgestaan zo min in Europa als in Afrika. België moet volkomen vrij en onafhankelijk zijn. Het moet daarbij gans hersteld worden, rijkelijk vergoed en gewaarborgd tegen eventuele aanvallen van ons broedervolk.

Door onzeglijke offers van goed en bloed, door de taaiheid en de dapperheid van het ras voelen wij Vlamingen ons, nog meer dan vroeger, door en door Belg, Belg tot in de nieren. We voelen ons ook kampioenen van het recht en de vrijheid der mensheid, kampioenen van de bedreigde beschaving. Wij blijven diep verknocht en trouw aan onze bondgenoten en in de eerste plaats aan de Britten en de Fransen. We gaan met vaste stap, met heldere kijk, met een koel hoofd maar ook met een warm hart de nieuwe lotsbestemmingen van het vaderland en de vernieuwde wereld tegemoet. Met onze echte broeders, de Walen, willen we vrij en eendrachtig leven en sterven in een vrij en ongescheiden België. Leve het onverdeeld vaderland." (Langdurige bijval).

De huldebetoging aan de Belgen.

In aansluiting van het verslag over de huldebetoging te Den Haag zij nog medegedeeld, dat als laatste spreker de heer Charles Bernard, hoofdredacteur van de Echo Belge, optrad, die in een gloedvolle rede aan de vaderlandsliefde van de Belgen uiting gaf.

Aan het slot der vergadering werd een motie aangenomen, waarin aan de landgenoten een broederlijke groet en aan koning Albert eerbiedige hulde werd gebracht.

9 april 1918

Rotterdam - Belgische kunstavond.

In de feestzaal van de Sint Jozefgezellenvereniging alhier is de Belgische kolonie gisteravond samengekomen om de verjaardag van koning Albert te vieren. Was 's morgens in de Ignatiuskerk aan de Westzeedijk een plechtig Te Deum gezongen, de avond was aan kunst en vermaak gewijd. Groot bleek de belangstelling voor deze

kunstavond. Reeds geruime tijd voor de opening verdrongen zich de mensen voor de deuren. Toen men hen binnen liet liep de zaal in een ogenblik vol. Zeer velen moesten teruggezonden worden.

Op het podium, langs zijn rand met de Belgische driekleur versierd, had het muziekkorps van de Belgische geïnterneerde militairen plaatsgenomen, dat het programma opende met het Wilhelmus van Nassau en de Brabançonne. Staande hoorde het publiek deze aan. En toen daarna de Marche Héroïque van E. de Neufbourg en een gedeelte van Rigoletto werd gespeeld, was de stemming reeds zo opgewekt dat de kapelmeester de heer F. Mordant, op een ogenblik moest afbreken en om stilte verzoeken.

Niet het minste gestommel, noch enig fluisteren was meer te horen, toen de heer A Hermans-Ausloos, president van het Belgisch comité, vervolgens de feestrede uitsprak. De spreker herinnerde eraan, dat men was samengekomen om de verjaardag te vieren van de koning, van de beminde vorst, die, voor de vrede geboren, nochtans naast zijn jongens op de voorste vuurlijn stond, met hen meestreed en hun ontberingen deelde. Het verheugde hem, dat de vice-consul van België, de heer F Janssens, daarbij tegenwoordig wilde zijn. Dank bracht hij aan de Belgische Kring en het comité Belge, die deze kunstavond hadden ingericht, dank ook aan de medewerkers, welke deze avond hadden mogelijk gemaakt.

Al vierde men een feest, volkomen kon de vreugde niet zijn. Spreker en – daarvan was hij overtuigd – alle aanwezigen met hem, dachten aan België: wat het eens was en wat er van was geworden. Toch verloor men moed noch vertrouwen op de toekomst. Te midden van het droeve beeld, door de gedachte aan het geteisterd vaderland opgeroepen, zag men de twee grote figuren verrijzen van

Albert en Elisabeth. Met een vive le roi en vive la Belgique immortelle eindigde de spreker zijn gevoelige rede.

Onmiddellijk daarop klonk er een andere toon. Juffrouw Dora Meeuwissen droeg La Haine et Les Derniers Honneurs, beide gedichten van Paul Delfosse, voor. Voor een zo jong meisje, eigenlijk een kind nog – niet ouder dan 14 of 15 jaar – was haar begrip van de betekenis van die verzen merkwaardig goed. Haar voordracht viel in menig opzicht te loven. Slechts de actie had beter kunnen zijn, het gebaar beschaafder, fijner duidend – maar het was niet alleen daarom, dat men deze verzen, La Haine vooral, liever van een oudere gehoord had.

Met een lieve stem zong mevr. G. Cantillon het Quentin Durward van F. A. Gevaert. Overtuiging klonk krachtig in de voordracht van Vrij België en De Stem der Mensheid, door de heer A. Queekers. Daarna zou mej. S. Hartog twee liederen en met de heer R. Lutens nog een duo uit Carmen.

Het tweede gedeelte van het programma ving aan met Entre Sambre et Meuse, uitgevoerd door het muziekkorps. Vervolgens droeg de heer Ch. Dubois, zichzelf aan de vleugel begeleidend, enige Chansonnettes patriotiques voor, geestig en scherp een enkele maal – vooral in het liedje op de keizer van Duitsland – ook wel het tegendeel van scherp. Gevoelig zong de heer A. Lepage een liedje, Lentelust genaamd, en een wiegeliedje, krachtig de Scheldezing van Karel Mestdagh. Evenals de zangeressen en de heer Lutens werd hij door de heer Hansen begeleid. Maar heel bekoorlijk was tenslotte de Hulde aan België, door de leerlingen der Belgische scholen alhier. Mevrouw F. Bruynseels-Verstrepen en de heer René Antonis, die er de leiding van hadden, komt daarvoor alle lof toe. De vlaggenrevue was met smaak ineengezet en kranig klonk

de blijkbaar zorgvuldig ingestudeerde zang van het koortje. Ook de kleine sonate bracht het er uitstekend af.

Onder de aanwezigen merkte men enige Engelse militairen op.

Belgisch feest.

Men meldt ons:

De Union Belge heeft de verjaardag van koning Albert ook dit jaar herdacht met een grote vaderlandslievende betoging.

De grote zaal van het concertgebouw was tot de laatste plaats bezet met van geestdrift vervulde deelnemers, allen getooid met de vaderlandse kleuren. Naast hartelijke toespraken van de heer Arthur A. Sedeyn, president van de Union Belge, kanunnik J. B. Heynsens en advocaat Marcel Wijnen hebben artiesten van naam, als de dames Irma Lozin en Céline van Leeuwen en de heren Chris de Vos, Jos. de Klerk en Maurice van IJzer hun medewerking verleend. Er was een koor, dat een cantate van Jos. de Klerk "Hosanna Albert" getiteld ter verheffing van het gemeenschappelijk ideaal heeft voorgedragen. De muziek van de Belgische geïnterneerden, onder leiding van de heer R. de Smet, heeft voorts de tijd gekort met bekende vrolijke marsen en wijsjes: de Brabançonne, het schallende Sambre et Meuse konden op een avond als deze natuurlijk niet worden gemist.

's-Gravenhage.

Ter gelegenheid van de verjaardag van de koning van België heeft gistermorgen in de kapel van het gesticht Groenestein een drukbezochte plechtige godsdienstoefening plaats gehad, waarbij onder meer tegenwoordig waren de Belgische gezant, de leden van

de Belgische legatie, leden van Belgische comités en verschillende Belgische militaire en burgerlijke autoriteiten.

Gisteravond hebben de hier verblijvende Belgen feest gevierd in de versierde zalen van het koninkrijk zoölogisch botanisch genootschap.

's-Gravenhage – Belgische feestavond.

De Belgen hebben hier ter stede gisteravond in de grote zaal van de dierentuin de verjaardag van hun koning op allerhartelijkste wijze gevierd. De zaal was met vlaggen in de kleuren der geallieerden versierd; op het toneel prijkte een groot borstbeeld van koning Albert, waarvan het voetstuk met een vlag was bedekt; de zaal was geheel gevuld met een met vlaggetjes en bloemen getooid publiek, waaronder vele Belgische en Engelse officieren en soldaten. Tot de aanwezigen behoorden verder de Belgische gezant, baron Fallon, generaal Dossin en de heren Arthur Buysse en Terwagne, verder enige leden van het Belgisch gezantschap en van het diplomatieke korps.

Met een toespraak van de heer Boon, van Utrecht, werd de bijeenkomst geopend. De heer Boon sprak in het Vlaams.

Hij schetste Koning Albert als het symbool van het beste, wat er in het Belgische volk leeft, als de drager van de eenheid van het land. Hetgeen hij van de koning zegde, vond bij het publiek de krachtigste weerklank, en toen hij besloot met de wens, dat het Koning Albert gegeven zou mogen zijn te komen tot de overwinning, de overwinning van vrijheid en recht, daverde de zaal van een langdurig applaus.

Een andere spreker, de heer August Dupont, voorzitter van het Belgisch comité hier, die later het woord voerde, bracht in de eerste plaats hulde aan de bondgenoten van België, die thans voor de tweede maal de roem van de wereld gered hadden. De oorlog kan, zegde hij, alleen eindigen met de Duitse nederlaag, en hij verzekerde dat deze niet meer ver verwijderd was, en de Amerikaanse legers zich opmaakten om de laatste taak aan het westelijk front te voleindigen. Ook Rusland zou ontwaken en dan goed maken, wat het door zijn woordbreuk had misdaan. Tot die dag moesten degenen, die onder de druk van de vijand gebogen zijn, verdragen en zwijgen.

Verdraagzaamheid en eendracht moet de leuze zijn van heel het Belgische volk; Vlamingen en Walen moeten bezielde zijn van één gedachte: vrij en onverdeeld. Als op een zinnebeeld van die vrijheid en eendracht wees spreker op het borstbeeld van de koning en hij besloot met de kreet: leve koning Albert, leve het Belgische vaderland! Minutenlange bijvalsbetuigingen volgden op de meermaals door toejuichingen onderbroken rede van de heer Dupont.

Niet minder geestdriftig werd een scène uit het bezette gebied van S. Arduenn ontvangen, een episode uit het leven van de achtergeblevenen, die, onderdrukt, in het geheim de verjaardag van de koning vierden. Een aantal spelers uit het gezelschap van mevrouw Dhayrmond gaf aan het sterk gekleurde stukje het nodige reliëf, zodat het publiek zich tweemaal midden in een scène niet kon inhouden en met hartstochtelijke toejuichingen inviel.

Het muzikale deel van de avond was in handen van artiesten van de Franse Opera, die *La fille du régiment* hebben opgevoerd, eveneens met uitbundig succes.

Het programma vermeldde verder Schotse nationale dansen, door Schotse onderofficieren, hier ter stede geïnterneerd, en als slotnummer een hulde aan België. Het orkest van de interneringsgroep Scheveningen verleende zijn medewerking.

13 april 1918

Er is een vereniging opgericht van officieren en machinisten der Belgische koopvaardij, waarvan de zetel tijdelijk is gevestigd te Rotterdam. Tot voorzitter van de vereniging is gekozen kapitein H. van Schoonbeek, ouderdomsdeken der Belgische koopvaardijvaarders. Het doel van de vereniging is de belangen der leden en van de zeevarenden onder Belgische vlag in het algemeen te verdedigen en verder te trachten hun toestand langs wettige weg te verbeteren.

Onder het opschrift De Nood in Nederland bevat vrij België een artikel, waarin o.m. het volgende gezegd wordt:

Om velerlei redenen, doch in hoofdzaak om onze volkskracht zo gaaf mogelijk te bewaren tot de dag der uiteindelijke bevrijding van de vaderlandse bodem, is het voor onze (de Belgische) regering een dure plicht erover te waken, dat de Belgen in Nederland op voedinggebied van het nodige worden voorzien. Herhaaldelijk heeft "Vrij België", van zodra de kwestie van de rantsoenering der geïnterneerden opdook, aangedrongen om voor onze (de Belgische) soldaten aanvullende levensmiddelen aan te voeren, meer bepaald broodkoren, omdat aldus tevens de gelegenheid wordt opengesteld aan de geïnterneerden werk te verschaffen bij het malen van het graan en de broodbereiding. Intussen steekt het gebrek op allerlei gebied het hoofd op in Nederland, en er bestaat dus reden niet alleen tot spoedige tenuitvoerlegging van het

geopperde voorstel over te gaan, doch het aanmerkelijk uit te breiden.

Tenslotte dient er gezorgd voor de Belgische vluchtelingen. Reeds jarenlang heeft Nederland duizenden onder hen nagenoeg volledig onderhouden, voorziende in hun voeding, kleding, huisvesting, verpleging der zieken, onderwijs en bezighouding. Zolang de toestanden enigszins normaal waren, hebben wij nooit vernomen, dat deze staatsverzorging aan Nederland te zwaar viel. Met opgewektheid werd deze liefdesdienst aan het zuidelijke buurvolk bewezen. Thans echter dreigt dezelfde staatsverzorging, in verband met de scherpheid van de nood, voor Nederland een te zware last te zullen worden. Alvorens het zover komt, dient onze Belgische regering te onderzoeken of ze niet zo gauw mogelijk, onder meer door toevoer in natura van het benodigde voor de verzorging van de hier herbergde Belgische vluchtelingen de voor Nederland te zwaar geworden taak heeft te verlichten. De Belgische landzaten, waar ter wereld ze zich ook ophouden, mag men niet aan hun lot overlaten, als het redelijkerwijze anders kan. En hier kan het: in overleg met Engeland en Amerika is door onze (de Belgische) regering heel wat te doen ten bate van de Belgen in Nederland – geïnterneerden en vluchtelingen.

20 april 1918

Het Belgische gedenkteken te Amersfoort.

Een grote stenen zuil met bloemsluier om een medaillon en een slapjes wenende vrouwenfiguur, of – hetgeen enkelen wel gewent hadden – een geheel van geïmiteerd arduin met troosteloze banale beelden van droefheid en hoop in geïmiteerd brons, een van die "monumenten" welke in vreedstijd met kettingen omringd

stonden, en zich thans wel bij middel van aan staande granaten bevestigde lansen het weinig eerbiedige publiek van het lijf zullen moeten houden – met één woord, een belediging voor het landschap waarin het moet staan, is, tot heil der geduldige mensheid en van de goede faam van de Belgische smaak, het te Amersfoort gebouwde Belgische gedenkteken niet geworden. Hier is gelukkig gebroken met een sleur die op dergelijke werken met nog machtiger greep schijnt te wegen dan op de gebouwen voor het menselijk gebruik; met eenvoud en duidelijkheid hebben hun invloed laten gelden: omgeving, beschikbare materialen, wetten van evenwicht, van compositie en ritme, welke steeds de leidraad van alle goede bouwkunst zijn geweest en zullen blijven. Hoe de bouwmeester, de Vlaming Huib Hoste, die grondbeginselen in zijn werk heeft doen heersen wil ik hier, door een beschrijving, trachten duidelijk te maken.

Opgevat als een herinnering aan het verblijf der Belgen in Nederland, is het gedenkteken gebouwd door het toedoen van de Belgische werkscholen voor geïnterneerde Belgische soldaten in Nederland gesticht. Een Belg, Huib Hoste, heeft het ontworpen; Belgische geïnterneerden hebben het metselwerk opgetrokken. Voor het beeldhouwwerk is de medewerking ingeroepen van een Nederlander, Hildo Krop, en van een Zwitser, François Gos, terwijl het weinige glaswerk van de Nederlander Bogtman is. De tuinaanleg (waarvan echter nog niets tot stand is gebracht, en welke, helaas, slechts gewijzigd zal uitgevoerd worden) is ontworpen door de Belg Louis van der Swaelmen.

Als materiaal is in het land van de baksteen, de baksteen gebruikt, terwijl het beeldhouwwerk van gemetalliseerd beton is; dat is te zeggen van beton dat, door bewerking met een metaalzout, een andere kleur heeft gekregen dan de vale cementkleur – een

procedé dat bij hem, die het toepast, een zekere smaak vordert en een zuiver begrip der eisen, gesteld door de kunst van het bouwen en sieren; bij gebreke waarvan het zo gevaarlijk wordt om te hanteren als vuur door kinderen. Hier is voor het buitenwerk een bruingele kleur gekozen, die bij de baksteen goed staat, terwijl de tonaliteit van enkele koppen, die binnen staan, veel minder voldoet.

Het gedenkteken is buiten Amersfoort gebouwd, ter plaatse genaamd "De Berg". Deze berg is, zoals ge weet, een met heesters bedekte heuvelrug, die een groots en traag landschap beheerst, waar roze heidevlakten afwisselen met diepten van sombere sparrenbossen, tot de wazige Hollandse horizon toe.

Ondanks de nabijheid der onzichtbare stad, hoort men hier het vervaarlijke geweld der eenzaamheid. Geen storende beelden van menselijk bedrijf: noch de frivoliteit van villa's, noch schamele achterbuurten, die tragische uitwassen der steden; geen fabriek, geen schoorsteen in het zicht. Slechts een paar wegen. Nauwelijks een bebouwde akker of een weide. In de verte, een enkele kerktoren, die boven een zee van groen uitkomt, als een uitgestorven baak. Op de grote verkeerswegen, die trouwens van de voet van het monument verwijderd blijven, slechts een paar voorbijgangers, in deze tijd van het jaar, en dan nog zijn het een paar geïnterneerde Belgen, of een schamel vluchtelingengezin, dat naar zijn plankenwoning in het nabije Elisabethdorp terugkeert.

Men begint het gegeven te overzien. Op dit ogenblik zijn we juist even ver gevorderd als de architect, toen hij de bouw ter hand nam. Thans volgen wij hem in de oplossing van het probleem.

Het gedenkteken bestaat uit twee delen. Op de top van de heuvel zelf verheft zich een monumentale opbouw, bestaand uit drie

ongeveer op hetzelfde plan staande vierkante torens, door twee terugspringende penanten verbonden. Het geheel is breder dan het hoog is (breedte: 18 m; hoogte: 14 m voor de middentoren; 12 m voor de beide flanktorens). De genoemde terugspringende penanten zijn weer iets lager. Het geheel is heel sober gehouden, en opgeluisterd door beeldhouwwerk.

Door de afwisseling der drie opstaande elementen met de twee rustige vlakken der penanten, is een gelukkig en eenvoudig ritme verwezenlijkt, zoals het in de beschreven omgeving past. Er is noch overlading van architecturale motieven, noch zucht naar virtuositeit. Een paar verticale ribben in de buitentorens en één enkele horizontale rib boven negen ruime bloembakken met een fontein, die aan de voet van het monument liggen, verbinden als het ware de verscheidene delen van de constructie. Doch men voelt duidelijk hoe de bouwmeester eerst en vooral gedacht heeft aan de verhouding van massa's en vlakken, van licht en schaduw, aan de harmonie van het geheel.

Aan de achterkant tekent zich tegen ieder penant, achter een spel van lichte bakstenen zuilen, de holte van een trappenhuis af, langs waar men toegang verleent tot een cel in de middentoren: hier staan, op een steen, de namen van de bestuursleden der vakscholen gebeiteld, en op een andere, een reeds onvolledige lijst van overleden geïnterneerden. Daarboven een tweede cel, welke uitkomt op een galerij boven beide penanten, vanwaar men een verrukkelijk vergezicht ontdekt.

In de bovenste cel zijn enkele door geïnterneerden geboetseerde portretten tegen de wand aangebracht: koningin Wilhelmina, koning Albert, baron Fallon, generaal Onnen, en anderen. Het was

zeker een vriendelijke bedoeling, geïnterneerden hier ook aan het werk te stellen, doch over de uitslag wil ik maar liever zwijgen ...

Het monumentale beeldhouwwerk op de wanden van de hier beschreven opbouw is van François Gos. Aan de voorkant, tegen de bovenhelft van de flanktorens, twee stevige beelden in haut-relief: het vakonderwijs gesymboliseerd door een staande smid die even rust, beide vuisten gekruist op de steel van zijn hamer, overeind op het aambeeld geplaatst; en de opvoedende taak van de vrouw: een moeder met haar kind voor zich staande. Over de penanten en de middentoren, loopt een belangrijk bas-reliëf. Het verbeeldt de terugkeer naar België: tussen een Belgische soldaat zonder wapens, die aan de ploeg staat, en een vrouw, die de in het gastvrije vreemde land opgedane oogst torst, loopt een rij kinderen, welke elkaar de hand reiken. Vanachter, tegen de middentoren, een grote vrede, vier meter hoog.

Uit het beeldhouwwerk van Gos spreekt de nodige eenvoud, een doelmatig zoeken naar de expressieve lijn, een voldoende inzicht in de eisen, gesteld aan een decoratieve kunst, welke in verband met bouwkunst moet werken en door haar beheerst wordt; men heeft echter de indruk, dat de techniek van de kunstenaar zijn bedoelingen slechts onvoldoende tot uiting brengt. Er is ook lieflijkheid in deze kunst, ritme en sierlijkheid in de rij der kinderen, die als een slinger van liefde de man en de vrouw verenigen: doch, in een monumentaal openluchtwerk is meer vastheid nodig, een sprekender plastiekuitbeelding. De schilder Gos is zeker boven de beeldhouwer Gos te verkiezen; nochtans moet hier nog aan toegevoegd worden, dat de tijd de kunstenaar zeer karig toegemeten is, en dat men hier dus niet over de volle maat van zijn talent kan oordelen.